

Azərbaycan ədəbiyyatının XX əsr poeziyasında özünəməxsus üslubu, bənzərsiz lirik təfəkkürü və xalq danışq dilinə yaxın bədii ifadə imkanları ilə seçilən Hüseyn Arif milli söz sənətində unudulmaz şəxsiyyətlərdəndir. O, poeziyanı mürəkkəb simvolların deyil, xalqın gündəlik danışq və düşüncə tərzinin daşıyıcısına çevirməyi bacaran sənətkarlardandır. Hüseyn Arifin yaradıcılığında milli poetik ənənələr müasir yanaşmalarla vəhdət təşkil edir. Şeirləri üslub baxımından aydın və axıcıdır, həm də dərin mənəvi-etik məzmun daşıyır. Xalq ruhuna yaxın olan bu poeziya öz ifadə gücünü səmimiyyətdən, təbiilikdən və böyük həyat müşahidəsindən alır. Hüseyn Arifin yaradıcılığına xas olan əsas cəhətlərdən biri də onun şair mövqeyinin zamanla ayaqlaşması, ictimai-sosial proseslərə duyğulu yanaşması və milli mənəviyyəti poetik dəyərlərlə ifadə etməsidir. Onun poeziyası həm ədəbi-estetik baxımdan, həm də sosial-fəlsəfi məzmununa görə araşdırılmalı və öyrənilməli nümunələr sırasındadır. Şairin poeziyası janr cəhətindən zəngin, ideya və milli ruh baxımından dərin köklərə bağlıdır. O, bir tərəfdən xalq şeirinin ənənələrinə sadıq qalmış, digər tərəfdən çağdaş düşüncə tərzini öz poetik sistemi ilə üzvi şəkildə birləşdirmişdir. Onun əsərlərində vətən sevgisi, xalqın zəhməti və taleyi, ağrı və həsrət, sevgi və məhəbbət, torpaq və təbiət, bəşəri duyğular əsas yer tutur. Hüseyn Arif sözün əsl mənasında "xalq şairi" idi, çünki əsərləri xalqın ruhuna toxunurdu.

Nisgili yumozla bəzəyən xalq şairi

Hüseyn

Azib

Hüseynzadə Hüseyn Camal oğlu 1924-cü il iyunun 15-də Ağstafa rayonunun qədim tarixə malik Yenigün kəndində dünyaya göz açmışdır. Hələ gənc yaşlarından elmə və ədəbiyyata olan marağı gənc Hüseyni pedaqoji və filoloji istiqamətlərə yönəlmiş, 1937-1940-cı illərdə Bakı Pedaqoji Məktəbində, 1946-1951-ci illərdə isə Azərbaycan Dövlət Universitetinin Şərqşünaslıq fakültəsində ali təhsil almışdır. Bu təhsil mərhələləri onun düşüncə dünyasının formalaşmasında və gələcək ədəbi fəaliyyətində mühüm rol oynamışdır. Yalnız ədəbi yaradıcılığı ilə deyil, həm də ictimai və mədəni sahələrdəki fəaliyyəti ilə seçilən Hüseyn Arif müxtəlif dövrlərdə bir sıra məsul və nüfuzlu vəzifələrdə çalışmışdır. O, Azərbaycanın Xarici Ölkələrlə Dostluq və Mədəni Əlaqələr Cəmiyyətində şöbə müdiri, "Azərneşr" nəşriyyatının Bədii Ədəbiyyat Redaksiyasında böyük redaktor, "Gənclik" nəşriyyatında bədii ədəbiyyat redaksiyasının müdiri vəzifələrində işləmiş, eyni zamanda Azərbaycan Aşıqlar Birliyinə sədrlik etmişdir. Yaradıcılıqla yanaşı, dramaturgiya sahəsində də özünü sınayan müəllifin librettosu əsasında yazılmış "Azad" əsəri M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Opera və Balet Teatrında tamaşaya qoyulmuşdur. 1974-cü ildə "Yolda" poeması əsasında qələmə aldığı eyniadlı pyes M.Qorki adına Gənc Tamaşaçılar Teatrının səhnəsində nümayiş etdirilmişdir. Şairin poetik irsində xüsusi yer tutan "Dağ kəndi" poeması isə 1971-ci ildə "Qızıl oraq" mükafatına

layiq görülmüş, onun bədii gücünü və ictimai duyurluğunu təsdiqləyən əsərlərdən biri kimi dəyərləndirilmişdir. Hüseyn Arifin əsərləri yalnız Azərbaycan oxucuları üçün deyil, həm də müxtəlif ölkələrin ədəbiyyat-sevərləri üçün dəyərlidir. Onun şeirləri keçmiş SSRİ məkanında və bir sıra xarici ölkələrdə müxtəlif dillərə tərcümə olunmuş, bir çoxuna musiqi bəstələnmişdir. Bu isə şairin poeziyasının musiqi ilə qovuşacaq qədər ahəngdar və emosional gücə malik olduğunu göstərir. 1976-cı ildə Yuqoslaviyanın Sarayevo şəhərində keçirilən Beynəlxalq Poeziya Günlərində, 1979-cu ildə isə Liviyada təşkil olunan SSRİ Günlərində iştirak edən Hüseyn Arif türk poeziyasının səsi kimi tanınmışdır. Onun şeirləri poeziya sərhədlərini aşaraq, millətlərarası ədəbi mühitdə də rəğbətlə qarşılanmışdır. Dövrünün sərt ideoloji çərçivələrinə baxmayaraq, Hüseyn Arif nə düşüncəsində, nə də yaradıcılığında qadağalara boyun əyməmişdir. Azad təbiəti, sərbəst düşüncəsi və torpağa dərin sevgisi, sovet ideologiyasının qəliblərinə sığmayacaq qədər sərbəst idi. Ideoloji təzyiqlərin hökm sürdüyü bir dövrdə, məhz öz poetik dünyasına sadıq qalaraq yaşayan Hüseyn Arif şair azadlığını sözün həqiqi mənasında qoruyan nadir ədiblərdən olmuşdur. Ədəbi cameənin ağsaqqalı kimi tanınan ədibə 1989-cu ildə Azərbaycan SSRİ xalq şairi adı verilmiş, 1991-ci ildə isə Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Ağsaqqallar Şurasının üzvü seçilmişdir.

Şairin obrazı yalnız sözlə deyil, həm də canlı nitqi, məclislərdəki iştirakı ilə də yaddaşlara hopmuşdur. Hüseyn Arifin səfər etdiyi bölgələrdə, tədbir və ədəbi məclislərdə söylədiyi yumorlu və

həyatiliyi ilə seçilən söhbətlər, bənzərsiz lətifələr hələ sağlığında iken xalq arasında dillər əzbəri olmuşdur. Lətifələr həm də onun xalqla olan doğmaliğının, müşahidə gücünün və müdrik yumorunun canlı sübutudur.

Ədibin şəxsi həyatı da bir çoxları üçün maraqlıdır. Hüseyn Arif gənclik illərində Aşıq Mirzənin qızına dərin sevgi bəsləyir, lakin eşqinin sonu izzətlə bitir və aşıqlar bir-birinə qovuşa bilmir. İllər sonra şair Məleykə adlı xanımla ailə qurur və bu izdivacdən üç övladı - Arif, Zöhrə və Səhər dünyaya gəlir. Maraqlıdır ki, övladları ona "ata" yox, səmimi və zarafatyana bir tonda "Söyün qağa" deyər müraciət edirlərmiş. Zahirən gülürüz siması olan şairin həyatında ağır dərd və faciələr yaşayırdı. Ömrünün sonuna qədər onu içdən-içə yandıran ən böyük itki, tək oğlu Arifin 21 yaşında baş verən avtomobil qəzasında faciəvi ölümü idi. Bu itki Hüseyn Arifin mənəvi dünyasını alt-üst etmiş, yaradıcılığında da kəskin dönüş yaratmışdır. Oğlunun itkisini dərin kədərlə qarşılayan şair bundan sonra imzasını dəyişərək

"Hüseyn Arif" kimi təqdim etmişdir. Xalq artisti Habil Əliyev xatirələrində yazırdı: "Oğlu rəhmətə gəndə yasa getdim, mağarda üz-üzə gəldik, bilmədim, nə deyəm. Adamın bir oğlu var, o da dünyasını dəyişib, nə deyəsən, necə təsəlli verəsən? Hüseyn ələrimdən yapışdı və qəhərdən boğula-boğula dedi: Habil, indiyəcən sənə qulaq asanda ağlayırdım, bəs indi neyləyəcəm?" Hüseyn Arifin lətifələri insanları güldürür, dərdi özünü ağladır. Hətta ovçuluqla bağlı bir şeirində ağır itkinin əzabını obrazlı şəkildə ifadə edərək belə bir misra ilə fikrini tamamlamışdır: "Bu qan səni tutasıydı, tutdu da...". Ədəbiyyat mühitində Hüseyn Arifi məşhurlaşdıran, onu lətifələr dünyasında əfsanələşdirən yazıçı və publisist Rəfiq Zəka Xəndan olmuşdur. Güclü yumor hissəsinə malik Rəfiq Zəka Hüseyn Arif haqqında dolaşan bir çox əhvalatın müəllifi idi. Deyilənə görə, Rəfiq Zəkanın atası, tanınmış ədib və alim Cəfər Xəndan Hüseyn Arifin həm müəllimi, həm də ailəvi dostu idi. Hüseyn Arif yaradıcılığında fərqli cəhəti o idi, şair qələmi ilə dərdi gülüşə çevirə bilirdi. Deyilənə görə, Hüseyn Arifin yaşadığı evin yuxarı mərtəbəsindəki qonşuların su xətti problemi səbəbindən onun otaqlarından biri tez-tez damırmış. Dəfələrlə edilən xəbərdarlıqlara baxmayaraq, məsələ öz həllini tapmadığından, bir gün Ağstafadan gəlmiş qonağına həmin otağı göstərərək yumorla demişdi: "Gəl-gəl, bura çox mənzərəlidir, elə bil Qazaxın Damcılı bulağıdır". Bu, onun həyat fəlsəfəsinin bir parçası - dərdi yumorla bəzəyərək güclü qalmaq bacarığı idi.

Hüseyn Arif ömrünün son səhifəsini 1992-ci il sentyabrın 14-də Bakıda çevirdi. Ancaq onun həyat kitabı doğma torpağında, dünyaya göz açdığı Ağstafanın Yenigün kəndində bağlandı. Şair sağ iken yazırdı:

**Eniş gözəl, yoxuş gözəl, düz gözəl,
Nə arandan, nə yaylaqdan doymuşam.
Sinə gözəl, söhbət gözəl, söz gözəl,
Nə qələmdən, nə varaqdan doymuşam.**

Öz kəndində dəfn olunan Hüseyn Arif xalqın yaddaşında əbədi yaşayır.

Fidan ƏLİYEV,
"Respublika".